

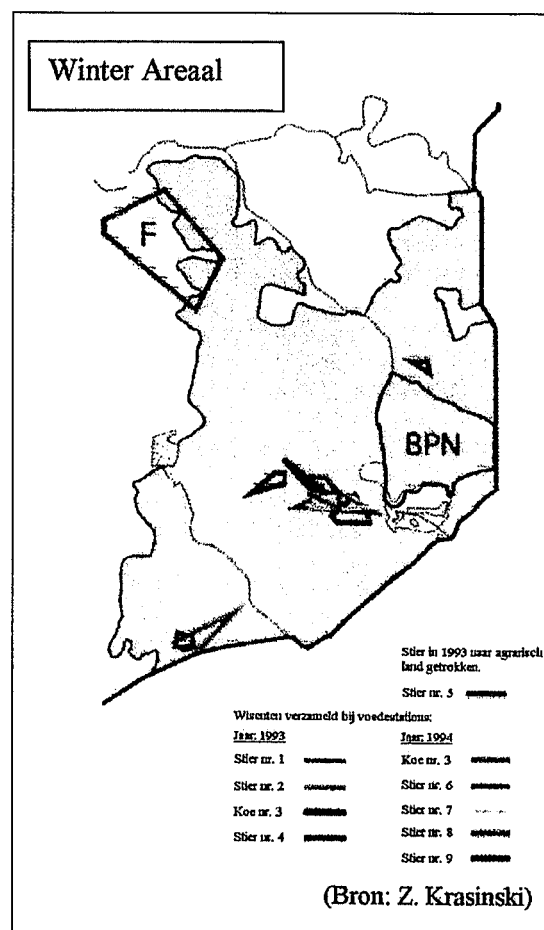
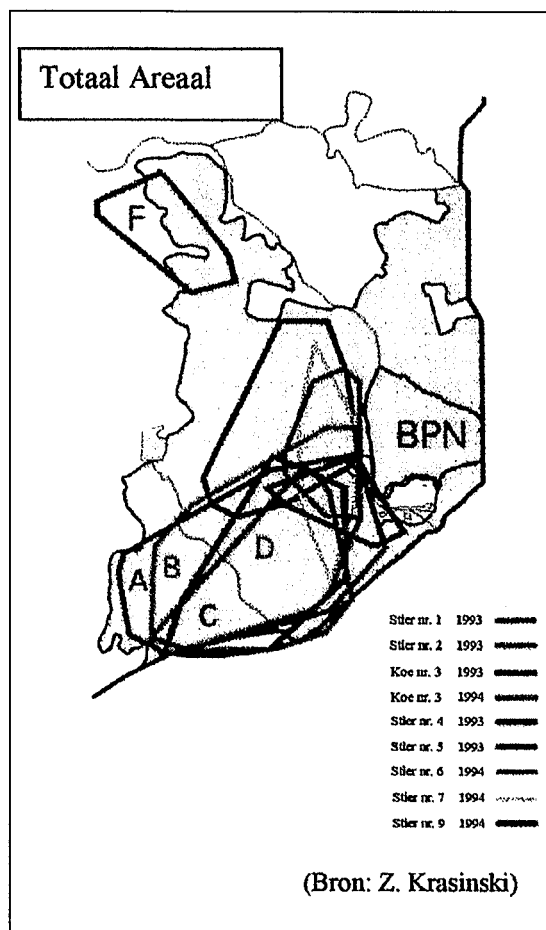
Mogelijkheden voor het uitzetten van de wisent in Nederland

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van het afstudeeronderwerp dat Kim Meijer en Harm Smeenge op 27 juni gehouden hebben op de Helicon opleidingen MBCS Velp. Het rapport is tot stand gekomen naar aanleiding van een eindstage van 5 maanden die we gelopen hebben in het laatste laagland oerbos van Europa, Bialowieza in Polen. Daar hebben we een

literatuuronderzoek gedaan, interviews gehouden met de wisentbioloog Krasinski en gebiedsanalyses in Nederland verricht.

Voor maart 1999 was er al veel onderzoek gedaan naar mogelijke introducties van de wisent door natuurorganisaties, maar meestal waren dit speculaties. De informatie die wij in Nederland kregen was deels onjuist en verschilde onderling sterk. Voor

ons een enorme uitdaging om eens objectief een onderzoek te verrichten. De eerste 2 maanden van ons onderzoek in Nederland waren we beiden van mening dat het onmogelijk zou zijn om een zelfredzame populatie wisenten in Nederland terug te krijgen. Door de gebiedsanalyses is deze mening veranderd en zijn er wel degelijk mogelijkheden. Hiervan wil ik een schets geven in dit artikel. De informatie uit de onderstaande punten komt uit Bialowieza en met deze informatie

hebben we de link naar gebieden in Nederland gelegd, deze zijn de Veluwe, Oostvaardersplassen en Horsterwold.

Geschiedenis

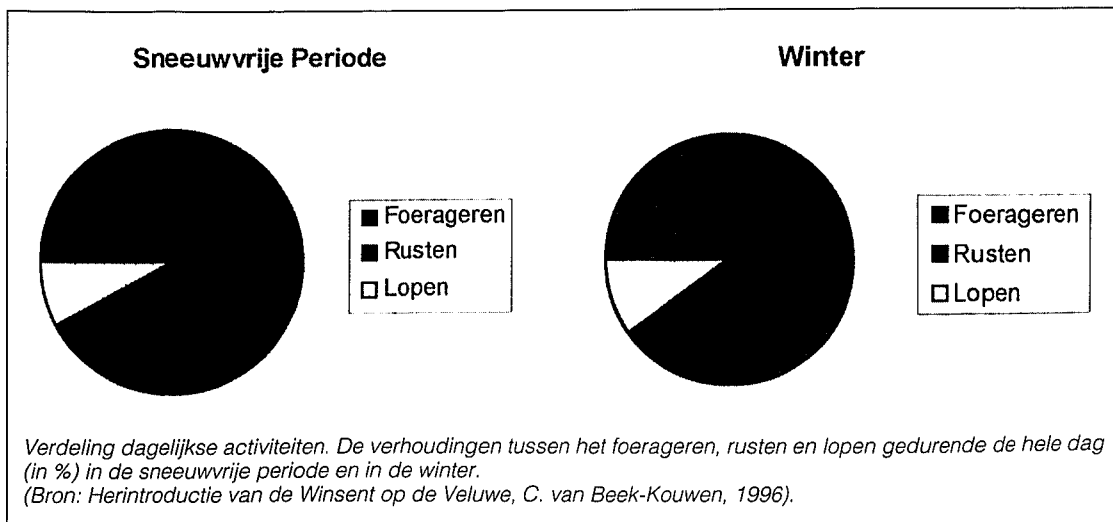
Een wisent is een grote grazer die door cultuurveranderingen in Europa is teruggedrongen naar het bosgebied rondom Bialowieza. Door bescherming van tsaren uit Rusland bleven zowel het bos als de wisent bestaan tot aan WOI. Het gehele bos met uitzon-

dering van het strikte reservaat (het eigenlijke oerbos) is veranderd door intensieve houtkap. Enkele bosgebieden zijn echter wel ongestoord gebleven. Het hele bosgebied ligt eigenlijk als een buffer rondom het strikte reservaat. De laatste wisent is in 1919 afgeschoten. Vanuit diverse diertuinen in Europa zijn destijds wisenten geselecteerd voor een fokprogramma. Hiervan bleken er 12 exemplaren raszuiver te zijn. Deze van oorsprong uit Bialowie-

za afkomstige wisenten werden in een fokstation in het bosgebied aldaar opgefokt met als resultaat dat er 270 wisenten in het bosgebied leven en velen zijn geëxporteerd naar het buitenland. Vanaf 1956 leven er weer wisenten in het bosgebied van Bialowieza.

Typologie

De grote vraag bij veel mensen is: 'Wat is een wisent en wat hebben wij eraan'? De wisent is een echte grazer die maar 10% browse in zijn dieet heeft. Dit rantsoen bestaat uit knoppen en bladeren die deze vooral in het winterseizoen eet (mast). De soort lijkt sterk op de Amerikaanse bizon maar is iets kleiner. Een kenmerk van de wisent is dat hij een schofthoogte van 2 meter en een gewicht van ongeveer 1000 kilogram heeft. Hij heeft vele overeenkomsten met het heckrond. Een verschil is dat de wisent zijn graaspatroon afstemt op de waterstand. Dit houdt in dat als de waterstand hoog is hij op drogere gronden zal grazen en bij een lage waterstand op lagere delen. Hierdoor ontstaan verschillende vegetatiestructuren gedurende het seizoen.

Areaal

De stieren leven solitair en hebben een territorium van ongeveer 13.000 hectare. De vrouwelijke kudde bezitten 5-20 individuen en leven in een territorium van 10.000 hectare. Deze vrouwelijke kuddes kruisen de territoria van de stieren. In de winter zouden de wisenten theoretisch gezien een groter territorium nodig hebben, want er is minder voedsel beschikbaar. Om dispersie tegen te gaan, wordt er daarom bijgevoerd (zie schaden).

Het bosgebied van Bialowieza is 62.000 ha groot en geheel beschikbaar voor de wisent. De kapvlakten die overal voorkomen, bezitten rijke kruiden en vormen een grote aantrekkingskracht op de dieren. Dit is de oorzaak van het vrijwel afwezig zijn van wisenten in het strikte reservaat. In oerbossen is de kwantiteit van grassen miniem.

Voedsel

Zoals vermeld is de wisent een kwantiteitseter van hoofdzakelijk voedselrijke grassen. Het besteedt 60% van de dag aan het eten van gras. De voedselrijkdom van grassen is hoog en ligt

MEEST GEGETEN VOEDSELPLANTEN VOOR WISENTEN IN BIALOWIEZA

Bomen		Kruiden	
Haagbeuk	19%	Zevenblad	19%
Boswilg	13%	Grote brandnetel	13%
Gewone es	12%	Ranunculus lanuginosus	9%
Zachte berk	12%	Moesdistel	7%
Framboos	9%	Knoopkruid	6%
Winterlinde	9%	Groot sprinzaad	6%
		Bosandoorn	5%
Grassen en zeggen		Grootbl.vingerhoedskr.	5%
Calamagrostis arundinacea	92%	Gewoon speenkruid	5%
Boszegge	5%	Kruipende boterbloem	5%

qua vergelijking m.b.t. de voedselrijkdom vele malen dichterbij Flevoland dan de Veluwe.

De soorten uit de tabel komen vooral in het Eiken-Linde-Haagbeukenbos voor. Natte delen van rivier valleien (waterdiepte > 30 cm), hoogvenen worden gemeden door wisenten. Wisenten hebben een hekel aan water en zijn langer dan 60% van de dag bezig om zich te kunnen voeden met pijpestootje, bochtige smeile etc. wat ook veel bij hoogvenen voorkomt.

Een wisent eet ongeveer 30 kg voedsel per dag.

Ziektegevoeligheid

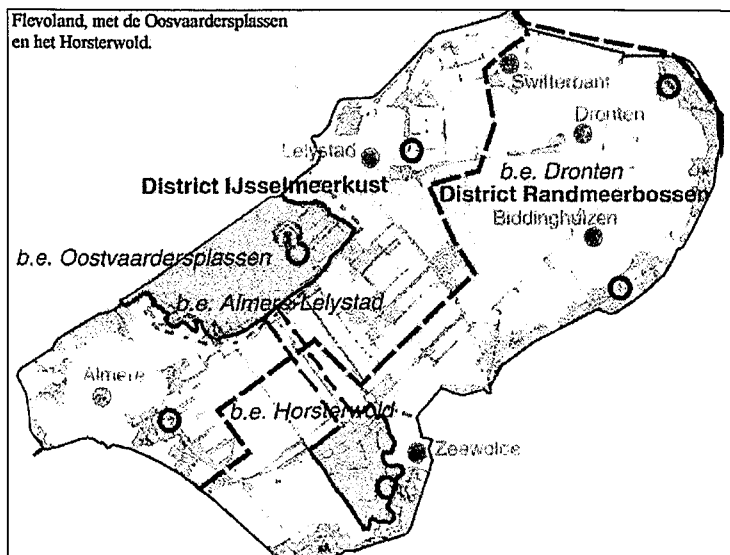
Door het beperkt aanwezig zijn van genendiversiteit (oorsprong uit 12 individuen), bezit de wisent weinig antilichamen en had tot voorkort veel last van ziekten als: mond- en klauwzeer en tuberculose. Door selectie is deze ziekte in Bialowieza verdwenen, maar komt in zuid Polen en Rusland nog steeds voor. Een nieuwe ziekte is een geslachtziekte aan de voorhuid van stieren. Deze veroorzaakt impotentie en wordt door strenge selectie en observatie onderdrukt.

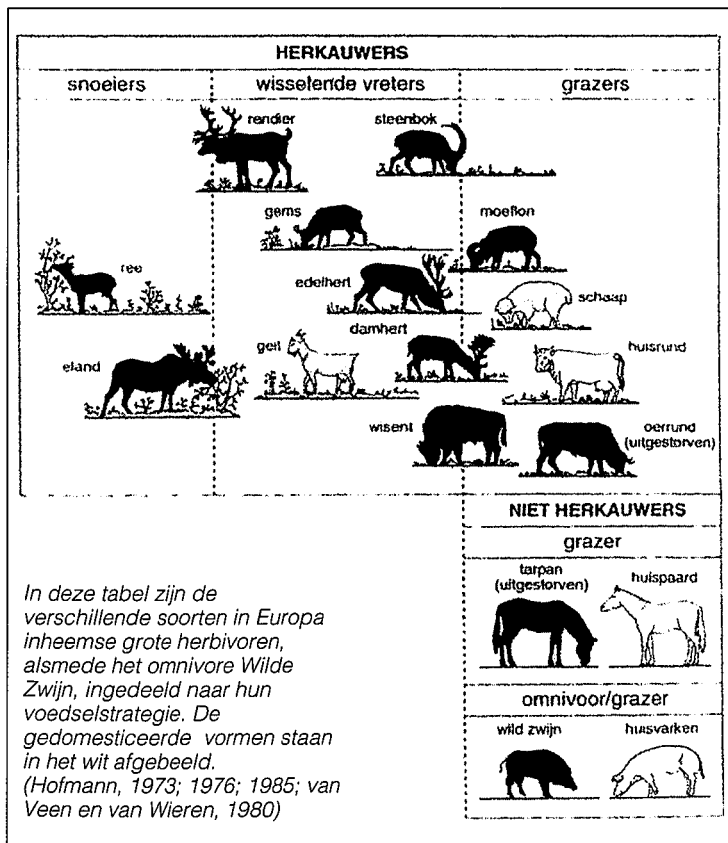
Schaden

In Polen voedert men bij om vooral tijdens het winter en najaar:

- dorpen te beschermen tegen vraat aan moestuinen en landbouwenclaves
- drachtige koeien te behouden tijdens strenge winters
- genetische variatie reguleren door specialisten i.p.v. natuurlijk

Drachtige koeien kunnen in strenge winters sterven wat de genetische variatie kan beperken. Het bosgebied in Polen is niet afgerasterd en vrije migratie naar buiten is dus mogelijk. De bosbouwsector rastert verjongingsvlakten met palen van 25 cm doorsnede. De hekwerken zijn 2.5 meter hoog, want een wisent kan 2 meter hoog springen. Het rasteren is tevens bedoeld voor ander grofwild. Een wisent is namelijk een grazer en zou alleen

langs de wissels aan verjonging vreten. De schade bestaat dus vooral uit loopschade. Wel schuurt de wisent z'n wintervacht af aan boompjes met een diameter van ongeveer 10 cm. Deze veren namelijk mee. Zo'n boompje wil wel eens wat scheef staan nadien, maar een wisent drukt absoluut geen boompjes om. Door bijvoederen wordt het schillen en vegen van boompjes geconcentreerd rond een straal van 1 km om een voederstation. Hier blijven de beesten in het winterseizoen hangen, want het zijn echte kwantiteitseters. Tijdens milde winters komen ze niet bij voederstations, maar prefereren ze mast. Bijvoederen veroorzaakt dus de meeste schade.

Recreatie

In tegenstelling tot paarden zijn wisenten rustige niet nieuwsgie-

rige beesten die weg zullen lopen bij observaties. Ook zullen ze nooit bijten, want ze hebben alleen een ondergebit. Natuurlijk is het gevaarlijk om tussen koe en kalf te komen of dieren op te jagen. Maar dit mag voor zich spreken. De dieren zouden dus vooral op rustige plekken gaan leven net als een edelhert ook doet. In Bialowieza zijn geen gevallen van ongelukken bekend en daar komen elk jaar 100.000 bezoekers.

Conclusie

Gerelateerd uit de bovenstaande informatie zijn er maar weinig gebieden die qua areaal, voedselrijkdom enz. geschikt zouden zijn voor een eventuele uitzetting. De Veluwe, Oostvaardersplassen en Horsterwold bleven voor ons als enige gebieden over om een serieus onderzoek naar te verrich-

ten. Uit dit onderzoek bleek dat de Veluwe ongeschikt is voor uitzetting. De kwaliteit van het rantsoen is dermate laag dat de populatie, bij het uitblijven van bijvoeding, bemesting en mineralentoeft van voormalige landbouwenclaves, het einde van de populatie zal betekenen. De wisenten zullen langer dan 60% van de dag nodig hebben om te eten en zullen meer dan de huidige 30 kg moeten eten. Uitputting zal het gevolg zijn. Ook verbindingen met de uiterwaarden zijn niet succesvol, want er zal naar onze mening een leegloop van de Veluwe ontstaan. De waardevolle vegetaties in de uiterwaarden en de flanken van de Veluwe (bronbosjes Middachten en lössvegetaties) zullen worden vertrapt. Vooral tijdens hoogwater, zullen de wisenten in de randzones wachten tot het water in de uiterwaarden daalt. Een verschuiving van een waardevolle vegetaties zal hoogstwaarschijnlijk veranderen naar een algemene homogene vegetatie, terwijl het doel structuurdiversiteit op de Veluwe wordt gemist.

Het meest geschikte gebied is naar onze mening de Oostvaardersplassen gekoppeld aan het Horsterwold in Flevoland. Hier is een rijke diverse vegetatie en boomsoortenassortiment die zowel in leeftijd, structuurafwisseling tussen bos en open weiden zeer intrek zou zijn. De omliggende bossen van de Oostvaardersplassen zullen in korte tijd worden verbonden met de huidige grasgronden in de Oostvaardersplassen en met de al aanwezige verbindingzone tussen het Horsterwold, zal er een areaal aanwezig zijn van ruim 10.000 hectare. Doordat deze grond veel rijker is dan die van Bialowieza zal vermoedelijk de wisent een kleiner areaal nodig hebben, waardoor een zelfredza-

me populatie zou ontstaan. De combinatie met edelhert en Konikpaard is ideaal. Deze mozaïekstructuur is bevorderlijk voor vele plantensoorten. Het Heckrund, dat agressiever is dan een wisenten, zal plaats moeten maken om onderlinge kruisingen te voorkomen. Ook recreatie kan hiermee goed samen gaan. Een kudde van 100 wisenten levert geen gevaar op binnen een areaal van 10.000 hectare. Een raster is nodig om te voorkomen dat wisentstieren tochtige koeien bij de omwonende boeren zal bezoeken.

Herintroductie

Als men tot herintroductie over wil gaan, zal men minimaal 100 individuen moeten hebben voor voldoende genendiversiteit. Men kan beginnen met 50, maar de kans op inteelt en zwakke eigenschappen nemen snel toe. Men kan alleen jonge dieren (<3 jaar) toevoegen, want deze hebben geen invloed op de sociale hiërarchie en zullen dus niet worden verstoten. De verhouding koeien en stieren moet 1: 1 zijn en men zal moeten reguleren op: ziekte, lichamelijke gesteldheid en populatie verhoudingen. Helaas kunnen lynx en wolf deze taak

niet vervullen dus menselijke ingrijpen is noodzakelijk. In het natuurpark Lelystad komen elk jaar 6 tot 8 individuen vrij die naar Rusland worden vervoerd. Deze zijn het best voor herintroductie te gebruiken, want deze zijn ziektevrij en kennen de kruiden en grassen van Nederland. Ook worden er veel dieren getransporteerd uit Polen, Frankrijk voor herintroductie. Het diersoort is inheems en heeft een wild uiterlijk dat in veel landen een nieuw soort toerisme heeft doen ontstaan. Struinen naar wild met de boswachter is een totaal andere manier van natuurbeleving dan op een aangeharkt pad.

Ook wildobservatietorens kunnen voor de minder enthousiaste liefhebber veel plezier geven. Onze mening is dat de wisent een bedreigd diersoort is (totaal 3000 individuen), dat alleen mag worden geherintroduceerd als het gebied aan de eisen van dit diersoort voldoet. Een uitzetting waar onnodig veel dieren bij zullen sterven of de kans van mislukking groot is, mag niet plaats vinden. Bijvoederen zal de eerste winters nodig zijn om de dieren te laten wennen aan het gebied en deze de kans te geven te laten ontdekken waar voor hen het

beste voedsel groeit. Na 2 jaar kan hiermee worden gestopt en kan echte natuur ontstaan.

Toekomstvisie

De weg Zeewolde-Nijkerk kan worden uitgerasterd, want het is niet noodzakelijk dat de dieren het randmeer bezoeken. Er zijn immers poelen genoeg! Intensieve water- en kustrecreatie hoeft dus niet te concurreren met deze wilde natuur. De verbindingszone, zal net als een ecoduct met aarden wallen kunnen worden gecamoufleerd. Hier zal de betreding intensief zijn, maar bij de uiteinden in het Horsterwold en Oostvaardersplassen zal deze verspreiden. Kuddes begaven zich altijd al over smalle wildwisesels en smalle corridors.

Het is dus allemaal mogelijk ook in een druk land als Nederland. Vooral hier kunnen omwonenden uit de Randstad hun hart ophalen. Elke vorm van recreatie die nu aanwezig is kan tevens met de combinatie van Wisenten gehandhaafd blijven. Het is dus puur aan het Rijk, Provincie en natuurbeherende instanties wat zij willen!

Maar dat echte natuur in Nederland mogelijk is, is naar onze mening een feit.

DEVOBO Forest Service bv

Harvesters in 'Duurzaam Bosbeheer', 'een must'!!!

Aankoop en of exploitatie van al uw oogstbare hout.

Dus ook uw "Energiehout"!!!

Algemene Vereniging
Inlands Hout

Voor meer informatie zie onze homepage:

www.devobo.nl

Erkenningregeling Bosaanemers

Jan Steenstraat 12 7412 TC Deventer Tel. 0570-610909 Fax 0570-644806